

I přes uvedené nedostatky propagace a potíže s hegemonií zůstává konference EASA akcí, na kterou se vyplatí jet, především pokud chcete mít přehled o tom, co se v evropské antropologii děje, nakoupit literaturu a získat kontakty. Pokud budete mít štěstí a narazíte na kvalitní workshop, můžete si navíc odvézt i ucelenou odbornou a osobní inspiraci, která bývá běžnější na menších konferencích. Další příležitost bude v roce 2008.

Hana Synková

WWW odkazy:

Webové stránky EASA: www.easaonline.org
Některé workshopy se rozhodly uveřejnit své příspěvky elektronicky – např. na <http://www.media-anthropology.net/events.htm> se můžete seznámit s několika referáty z mediální antropologie.

Evropa a svět: nové výzvy pro antropologii Evropy

Téma evropské integrace na mezinárodní konferenci EASA 2006
Bristol, 18.–21. září 2006

Evropa a svět – tak zněla výzva deváté biennální konference EASA (Evropské asociace sociálních antropologů), která se konala 18.–21. září 2006 v anglickém Bristolu. Většina workshopů z celkového počtu 102 byla zaměřena právě na toto téma. Úhly pohledu jednotlivých sekcí a referátů se však diametrálně lišily: antropologové z celého světa diskutovali o ideji a obrazu Evropy ve světě („The idea and the image of Europe in the world“), nových perspektivách evropského křesťanství („New Perspectives on ‚European‘ Christianity“), vlivu Evropské unie na tvorbu veřejného prostoru („Bringing Europe down to earth: reconfigurations of politics and development“), teorii a praxi evropského příbuzenství („Theory and practice of European kinship“), migraci a kulturní změně v Evropě („Migration and cultural change in Europe“), o prvních Evropankách-antropoložkách („Early

European women anthropologists“), ale i problematice euro-islámu v muslimské diaspoře („Muslim diaspora, Euro-Islam and the idea of the secular“) či vzájemném vztahu Evropy a Afriky („Europe in Africa – Africa in Europe“). Vzhledem ke značnému časovému překryvu v programu, který ostatně bývá problémem nejedné velké konference, bylo skutečně obtížné vyslechnout všechny zajímavé příspěvky.

I přes značnou tematickou rozrůzněnost referátů o Evropě je možné zmínit některé společné jmenovatele, které v Bristolu na téma antropologického bádání o Evropě zazněly. Předně, antropologie má za cíl zpochybňovat konvenční způsoby myšlení o Evropě. Dále, Evropa by měla být antropology studována jako celek – jednotlivé monografie by měly být neustále podrobovány srovnání, což je opačný trend, než jak tomu bylo u národních etnologií. K hlavním tezím patří požadavek, aby Evropa nebyla pojímána jako daná, ohraničená entita a kulturní oblast, ale jako fluidní prostor s pohyblivými hranicemi a nejistým obsahem. Evropa je v antropologické perspektivě kulturní konstrukt definovaný symbolicky, podobně jako „Západ“, „Orient“, „Třetí svět“ apod. Evropa je představovaný (*imagined*) geografický útvar vznikající v myslích lidí, jejich názorech a přesvědčeních. Podobně i evropská identita je záležitost vztahová (*relational European identity*), která vzniká v procesu setkávání, dialogu a jednání.

Ráda bych ve své zprávě podrobněji referovala o dvou pracovních sekcích, zaměřených na otázku Evropy a Evropské unie z antropologické perspektivy. První z nich, nazvané „Idea a obraz Evropy ve světě“, předsedala Eleni Papagaroufali z Řecka spolu s Andrésem Barrerou Gonzálezem z univerzity v Madridu, který stojí za nedávným projektem *Towards an Anthropology of Europe*, podporovaným Evropskou nadací pro vědu (ESF), jehož cílem je výuka a výzkum Evropy pomocí antropologické metodologie. Tento projekt je vyvr-

cholením mnoha předchozích iniciativ evropských antropologů (např. Boissevain nebo Goddard, Llobera a Shore), kteří poukazovali na potřebu „obnovit“ sociální antropologii – její teoreticko-metodologický i tematický rozměr – ve vztahu k Evropě. Byla vytvořena síť akademických pracovišť zabývajících se organizací studentských a učitelských výměnných programů Sokrates/Erasmus a dlouhodobými výzkumnými záměry nově orientovanými na problém Evropy z pohledu antropologie. Katedry antropologie postupně etablovaly nové studentské i výzkumné programy zaměřené na antropologický výzkum nově se tvořícího evropského prostoru. (Připomínám i jednu z českých iniciativ na poli antropologie Evropy. V říjnu 2003 se v Dolní Rovni na Pardubicku konal z iniciativy A. Barrery Gonzáleze a P. Skalníka workshop *Anthropology of Europe: Teaching and Research*, v němž se setkali antropologové z osmi zemí – ČR, Německa, Maďarska, Polska, Slovinska, Španělska, Velké Británie a USA. Na základě tohoto setkání vyšla v roce 2005 stejnojmenná publikace, jejímž editorem se stal P. Skalník).

Idea Evropy má v současných diskusích mnoho dimenzí. Podle Barrery Gonzáleze je třeba soudobou Evropu zkoumat nejen jako obchodně-ekonomický a politický projekt či jako geografickou skutečnost, ale i jako kulturní realitu či sociálně-kulturní prostor, který je modelován a vyplňován evropskou identitou.

Eleni Papagaroufali se ve svém referátu „Obraz Evropy a antického Řecka: ideje originality a původnosti na Západě“ („Images of Europe and of Ancient Greece: Ideas of Originality and Aboriginality in the West“) zaměřila na problém utváření ideje Evropy za použití prepisování dějin. Nová historiografie představuje tři tisíce let evropských dějin jako úspěšný příběh, v němž je evropská identita předkládána jako výsledný produkt historie, samozřejmě vysoce selektivní. Je kladen důraz na kulturní kontinuitu, morální pře-

vahu a sdílené kulturní dědictví. Není náhodou, že hlavní vzdělávací programy EU nesou jméno řeckého učence – Sokrates; řecká Akropole a hora Athos jsou dotovány z fondů EU. Argument, že evropská kulturní jednota je založena na sdílené starobylé civilizaci, je pro architekty evropské integrace zřejmě přitažlivý. Problémem však je, že takto dochází k reifikaci kultury jako neměnné entity, což je přežitkem pro sociology a antropology, ale je to i politicky nebezpečná myšlenka: recykluje se tak evropská kultura jako smyšlený výtvor imperiálních elit 19. století, je ožiován klasický obraz, zdůrazňují se esenciální elementy evropské kultury.

V příspěvku „Místní a globální: hledání evropské identity v české místní komunitě“ Hana Horáková představila srovnávací analýzu globálních a místních kulturních faktorů v konkrétním rurálním společenství ve vztahu k evropské identitě. Zaměřila se na to, jak jsou kulturní dimenze rozšiřování EU nahlíženy místními obyvateli, tj. na tzv. érické pojetí procesu evropeizace. Zejména byly zkoumány dopady evropského sjednocování na životy lidí v obci, na způsoby trávení volného času a spolkový život s cílem analyzovat přednosti, slabé stránky, příležitosti a hrozby při vytváření *Homo Europaeus* v místním společenství.

Druhému panelu s názvem „Evropské sjednocení: antropologické perspektivy“ předsedali Cris Shore z univerzity v novozélandském Aucklandu a Iréne Bellier z pařížského CNRS (*Centre national de la recherche scientifique*). Přítomné badatele včetně autorky tohoto textu zvláště zaujal referát C. Shora na téma „European Unification as a Regime of Governance“. Autor v něm navázal na svoji antropologickou studii Budování Evropy: kulturní politika evropské integrace (*Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*. London, New York: Routledge 2000), která vznikla na základě jeho dlouhodobého terénního výzkumu prováděného v samotném jádru institucí EU – v Bruselu.

Ve svém referátu Shore opět vznesl neodbytnou otázku, na kterou již dlouho hledá odpověď: co je to vlastně Evropská unie? Věnoval se zejména kulturnímu deficitu v nově se tvořící Evropě. Ani přes integrační pokroky v legislativě, hospodářství a institucionální oblasti evropské elity podle něj dosud nestvořily Evropany. Není žádná evropská identita či vědomí, které by konkurovaly nacionalismu, a které by tak poskytl alternativní základ soudržnosti a solidarity. Kulturní faktory, jako je sdílená historie, historická paměť, náboženství, jazyk a mýty, Evropany spíše rozdělují, a proto se nemohou stát základem všennárodních jednoty. Jinými slovy, velkolepá vize transcendentní, sjednocené Evropy, již prosazují evropští politici, není ideálem, který by sdílela většina Evropanů; spíše naopak, lidé jsou vůči sjednocování Evropy lhostejní až nepřátelští, evropská integrace zůstala ideologií elit, nepřijatou masami. EU je tedy stát bez národa; aspiruje na to stát se demokracií, ale nemá *dēmos*.

V Bristolu byl jasně vymezen cíl antropologie Evropy: hledání rozdílů i společných jmenovatelů v nově se tvořícím evropském politickém, hospodářském a socio-kulturním prostoru na základě výzkumů skutečných vazeb, ne pouhých přání. Takové vymezení vyžaduje vědecký popis a analýzu Evropy z přísně sociálně-antropologické perspektivy, tj. v propojení teorie s empirickým výzkumem. Bádání o dosažené míře „evropskosti“ (*Europeanness*) by nemělo opomíjet pragmatickou perspektivu a přehlížet úroveň každodennosti.

Hana Horáková

Podrobné informace ke konferenci včetně všech abstraktů viz www.nomadit.co.uk/easa/easa06/.

Poznámky

¹ Mezi instituce, které napomáhají studiu Evropy z pozice sociální antropologie, patří kromě Evropské asociace sociálních antropologů (EASA) i Společnost pro antropologii Evropy (*Society for the Anthropology of Europe*), zřízená Americkou antropologickou asociací (*American Anthropological Association*).

Superdiverzita a antropologie globálního města na začátku 21. století

EASA, Bristol, 18.–21. září 2006

Pokud někdo pochyboval o tom, zda výzkumy migrace a multikulturality prožívají svůj rozkvět, měl by se podívat na program letošní konference Evropské asociace sociálních antropologů v Bristolu. Z jedné strany nadnesl specifické téma už sám název této konference – „Evropa a svět“. Z druhé strany tomu bylo bezpochyby proto, že ve světě po 11. září a v rozšiřující se Evropě, ve které máme co do činění s renesancí politiky identit, má v sobě už samotný termín „migrace“ stejný hodnotový náboj, jaký měl třeba pojem „třída“ v sociologii přelomu 19. a 20. století nebo pojem „kultura“ v antropologii doby Malinowského.

Pojmy mají zachycovat měnící se sociální realitu. Není tedy náhoda, že jeden z mnoha panelů týkajících se migrace, transnacionálních migračních sítí a multikulturality propagoval teprve od nedávna módní pojem „superdiverzita“ (angl. *superdiversity*). A není také náhoda, že panel zahajoval autor tohoto pojmu, prof. Stephen Vertovec. Zlí jazykové se netajili s názorem, že pojmy si můžete vymýšlet libovolně, pokud jste vedoucím jednoho z největších a nejlépe financovaných výzkumných center, které navíc stahuje nejlepší vědce z výzkumných institutů zabývajících se migrací v Evropě – Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS) při Institutu sociální a kulturní antropologie oxfordské univerzity. Ve světě politiky financování výzkumných grantů, obzvlášť mezi antropology, tento název vyvolává nervózní třas a skřípání zubů.

Něco na tomto pojmu však je a nejde přitom jen o další z mnoha pohřbívání Roberta E. Parka a chicagské školy a o sdělení, že svět se změnil, a proto by měla podstoupit evoluci i naše pojmová mřížka týkající se metodologie a teoretických ukotvení antropologie města. V čem spočívá ona „superdiverzita“? Podle Vertovce do-